

Lunds universitet
Socialhögskolan
Socialt arbete med drogmissbrukare
Vårterminen 2003

HEMLÖS – LAGLÖS – FREDLÖS

EN UNDERSÖKNING OM HEMLÖSHET BLAND UNGDOMAR

Författare: Christine Ohlsson

Catarina Warnestam

Handledare: Flemming Kristensen

ABSTRACT

Our purpose was to study different actors opinion about what reasons there are to homelessness among young abusers in Malmö. When we are talking about young abusers we mean those who are under 25 years old. Our central questions were: Which reasons could different actors see? Were the actor's view of the reasons the same or were there any difference? How was the cooperation between the different actors? What thought the actors about the treatment of the young homeless? Thought the actors that the homeless youth were a group who increased?

We chose to use the qualitative method because we thought that case study and interviews were the best for our kind of study.

All the actors agreed that the housing policy and bad family circumstances were the most important reasons to homelessness among young people. Other reasons that were important were abuse, the labour market, a big immigration and a new university college. The cooperation was quite good. The treatments of the young people were not always satisfied, one of the reasons was because there were communication problems between the social worker and the client. All the actors expected an increase of the problem.

Innehållsförteckning	sid
Förord	3
1. Hemlöshet – Bostadslöshet – Ett problem	4
1.1 Problemformulering	4
1.2 Syfte och frågeställning	6
1.3 Metod och urval	7
1.3.1 Studiens upplägg	7
1.3.2 Resultatens tillförlitlighet och giltighet	8
1.3.3 Urvalsmetod	8
1.3.4 Analys och transkribering av intervjuer	9
1.3.5 Källkritik	11
1.3.6 Etiska överväganden	11
1.4 Fortsatt framställning	11
2. Vad säger litteraturen?	12
2.1 Definition av hemlöshet	12
2.2 Definition av missbruk	13
2.3 Hemlöshetsforskning ur ett historiskt perspektiv	14
2.4 Symbolisk interaktionism	17
3. Vår studie av hemlöshet bland unga missbrukare	19
3.1 Presentation av intervjuer	20
3.1.1 Vilka orsaker finns det till hemlöshet bland unga?	20
3.1.2 Finns det någon samverkan mellan aktörerna?	23
3.1.3 Vilket bemötande får de unga?	25
3.1.4 Är detta en grupp som ökar?	26
3.1.5 Resumé	27
3.2 Intervjusvar i förhållande till forskning	28
3.2.1 Orsaker	28
3.2.2 Samverkan	29
3.2.3 Bemötande	31
3.2.4 Ökning	32
3.2.5 Resumé	33
3.3 Bemötandet i förhållande till symbolisk interaktionism	33
3.3.1 Resumé	35
4. Vad har vi lärt oss?	36
4.1 Sammanfattning	36
4.2 Tolkning av likheter och skillnader i synsätt	38
4.3 Slutdiskussion	39
Källförteckning	42
Bilaga 1	45

FÖRORD

Skrivandet av denna uppsats har varit givande och lärorikt, men samtidigt väldigt krävande. I inledningsskedet kändes det som fullständigt kaos, vi trodde aldrig att vi skulle komma någonstans. Tanken fanns att det skulle bli bättre när vi började med intervjuerna, men ack vad vi bedrog oss. Eftersom vi bor i Simrishamn och Sjöbo, men valde att lägga vår undersökning i Malmö, så for vi fram och tillbaka på vägarna som ett "jehu". Under denna tid kändes det som stiltje även om vi fick gjort våra intervjuer, men skrivandet stod mer eller mindre stilla. Trots dessa strapatser så blev det till slut en uppsats, som vi känner oss nöjda med.

Vi vill passa på att tacka alla våra intervjupersoner för att de har tagit sig tid att svara på alla våra frågor. De har alla gett oss ett positivt bemötande och delat med sig av sina erfarenheter på ett engagerat sätt. Vi vill även tacka vår handledare för att han bidragit till vårt kaos, men med facit i hand kan vi konstatera att det hjälpte oss att komma igång. Tack Flemming för både goda råd och gråa hår.

1. Hemlöshet – Bostadslöshet – Ett problem?

1.1 Problemformulering

I både EG-fördraget, Regeringsformen och Socialtjänstlagen betonas rätten till en bostad, trots detta finns det en stor grupp hemlösa i Sverige idag. *”Diskriminering och svåra sociala förhållanden gör de hemlösa till en utsatt grupp. Tvivlen på deras förmåga att klara ett förstahandskontrakt genomsyrar samhällets alla nivåer.”* (Martinell Barfoed i Socionomen 2001, nr. 1:82).

Bostadslöshet och hemlöshet har alltid funnits i Sverige, men det senaste decenniet har situationen förvärrats. Förr kunde man uppsöka en kommunal bostadsförmedling och ställa sig i kö, där fanns det möjlighet till förtur vid problematiska situationer. Sedan avvecklingen av bostadsförmedlingen och de kommunala bostadsföretagen har kriterierna för att få tillgång till en bostad blivit allt strängare.

”Mellan en halv och en miljon vuxna människor är chanslösa på bostadsmarknaden enbart med hänvisning till någon registrerad betalningsanmärkning, och hundratals kan avvisas för att de inte har fast arbete eller inte bedöms ha tillräcklig betalningsförmåga för de bostäder som är lediga.” (SOU 2001:95, bilagedel:13).

Förklaringar till hemlöshet har de senaste 20 åren huvudsakligen varit inriktade på antingen individuella eller strukturella faktorer. De individuella förklaringarna anser att det är personliga förhållanden som ligger till grund för hemlösheten. Förklaringarna kännetecknas av tre olika synsätt på individuell nivå – individen klarar inte av att bo i egen bostad – individen är ett oskyldigt offer – individen har själv valt. De strukturella förklaringarna utgår ifrån samhällets resurser och hur de organiseras och fördelas.

”Välfärdssamhällets kris med hög arbetslöshet, ökad fattigdom, ekonomiska åtstramningar, neddragningar inom socialpolitiken, ett ökat antal människor som lever på välfärdens marginaler eller under fattigdomsstrecket, ökad utslagning och avinstitutionaliseringen har framhållits som orsaker.” (Svärd, 1998:40).

Hemlöshetsfrågan engagerar många olika grupper och organisationer, t.ex. frivilliga organisationer och socialtjänsten, vilka påverkas av politiker. Forskningen har också stor betydelse för den hemlösa, vilket kan vara både positivt och negativt. Deras röster kan komma fram

genom forskningen, men samtidigt är det en grupp som utsätts för många undersökningar. (De som vi nu har nämnt kommer i fortsättningen benämnas som aktörer i uppsatsen, mer exakt vilka dessa är presenteras under rubriken urvalsmetod.) Har dessa olika aktörer samma synsätt i hemlöshetsfrågan eller skiljer det sig åt? Har det någon betydelse om olika aktörer har skilda synsätt? Den hemlöse påverkas av alla dessa aktörer och av de attityder som finns i samhället. Enligt vår förförståelse har synsättet betydelse för individen, eftersom vi alla påverkas av de möten som vi deltar i. Om de olika aktörerna har skilda synsätt, så får det betydelse för den hemlöse. Individen möts då av skilda budskap, skillnad i bemötandet och olika krav, vilket skapar förvirring för den hemlöse. Om aktörerna har samma synsätt, så möts individen av samma krav och en strävan mot samma mål.

”... en typisk hemlös är en medelålders, ensamstående man utan arbete ...” (Swärd, 1998:38). Samhällets syn på de hemlösa innefattar ofta denna bild, vilken även föregås av ett visst förut-sägbart förlopp. Detta förlopp innehåller en viss syn på vilken typ av individ som hamnar i denna situation. Personen har haft eget boende vid ett flertal olika tillfällen, vilket då inte har fungerat på grund av olika orsaker såsom störande beteende, missbruk och/eller obetalda räkningar. Om detta är den bild som överväger, tror vi att verksamhet som bedrivs vad det gäller hemlösa blir påverkad av detta. Hur stämmer då detta in på andra grupper av hemlösa? När det gäller ungdomar så har de ej hunnit gå igenom de stadier som denna bild innefattar. Dessa ungdomar befinner sig då på en annan nivå, hur bemöter man ungdomarna och deras behov?

Enligt Socialstyrelsens rapport (2000:1) fanns det år 1999, 8 440 hemlösa i Sverige, varav cirka 1 000 var under 25 år. Malmö Stad för årligen en statistik över bostadslösa/hemlösa i Malmö, år 2001 var antalet hemlösa 511 stycken och år 2002 var de 801 stycken. Ungdomarna specificeras ej i deras hemlöshetsstatistik, utan de presenteras i bostadslöshetsstatistiken i åldersgruppen 19-24 år (skillnaden mellan bostadslöshet och hemlöshet presenteras senare under definition av hemlöshet). År 2001 var antalet bostadslösa ungdomar 268 stycken och år 2002 var de 349 stycken, vilket är en ökning med 81 stycken. En annan intressant statistik som presenteras i SOU 2001:95, bilagedelen, är från Bocentrum i Malmö, som är ett särskilt boende för hemlösa kvinnor. Statistiken gäller perioden 2000-09-01 – 2001-08-31, under denna tid var 58 hemlösa kvinnor inskrivna varav 23 stycken var i åldersgruppen 16-23 år. Vi tycker att det skulle vara intressant att undersöka vad som gör att man blir hemlös redan som ungdom, med ungdom menar vi de som är under 25 år.

Vi anser att hemlöshet bland ungdomar är ett problem som måste uppmärksammas. Idag kan exempelvis en betalningsanmärkning göra att de aldrig lyckas etablera sig i samhället med jobb och bostad. Ska man hela tiden flacka runt är risken stor att man hamnar i missbruk och kriminalitet. Ska vi acceptera att man i dagens samhälle kan bli socialt utslagen innan man är 25 år.

Vad är det som gör att det finns hemlöshet bland ungdomar under 25 år? Saknas det bostäder, ställer socialtjänsten för höga krav, påverkar politiken, finns det inga arbeten, hur ser ungdomarnas sociala nätverk ut, vilken betydelse har missbruk eller andra individuella faktorer.”... *även om socialarbetarnas syften är vällovliga kan det i organisationerna finnas underliggande ideologier som hindrar att hjälpen når ut till de hemlösa.*” (Swärd, 1998:168). De som arbetar med frågan har också olika lojaliteter att ta hänsyn till i sitt arbete. Där finns förväntningar från många håll, man ska hålla budgeten, leva upp till mål och lagar, samtidigt som man ska tillmötesgå klientens behov och förväntningar. Genom samverkan och en strävan mot samma mål får aktörerna en syn som blir jämlik, tror vi. Den syn som man har på ett visst problem syns i det bemötande man ger en individ. En individ som befinner sig i hemlöshet träffar oftast många olika aktörer. Därför anser vi att det är viktigt att se på hur samverkan mellan olika aktörer ser ut, samverkar de för att kunna sträva mot samma mål? Utifrån detta vill vi studera olika aktörers syn på vilka orsaker som ligger bakom hemlöshet bland ungdomar, samt om missbruket har någon betydelse.

1.2 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att komma fram till vilka bakomliggande orsaker olika aktörer kan se till hemlösheten bland ungdomar i Malmö.

- Vilka orsaker kan olika aktörer se och vilken roll spelar missbruket?
- Är aktörernas bild av orsakerna densamma eller skiljer den sig åt?
- Hur ser samverkan mellan olika aktörer ut?
- Hur anser aktörerna att de unga hemlösa bemöts?
- Anser aktörerna att hemlösa ungdomar är en grupp som ökar?

1.3 Metod och urval

1.3.1 Studiens uppläggning

Inom samhällsvetenskapen brukar man skilja mellan två olika vetenskapsinriktningar, nämligen positivismen som förespråkar kvantitativa metoder och hermeneutiken som förespråkar kvalitativa metoder. ”*En väsentlig skillnad är att hermeneutiken tar sin utgångspunkt i tolkning och förståelse av samhällsfenomen, medan positivismen strävar efter att förklara den.*” (Hilte, 1996:17).

Vid kvantitativ metod använder man sig främst av enkät som undersökningsmetod. Vilket vi anser ej passar för vår undersökning, eftersom vi inte vill styra svaren. Utifrån vårt syfte menar vi att den öppna intervjusituationen ger bättre svar. Kvalitativ metod kännetecknas av närheten till forskningsobjektet, samt av flexibilitet då den öppna intervjusituationen ger möjlighet till att nya frågeställningar lyfts fram. (Holme & Solvang, 1997; Starrin & Svensson, 1994). I den kvalitativa undersökningen använder man sig av ganska grundliga intervjuer med ett begränsat antal individer för att få en djupare och nyanserad bild. Utifrån de frågeställningar vi vill undersöka anser vi att hermeneutiken och den kvalitativa metoden passar vår undersökning bäst.

I intervjusituationen använder vi oss av tematiserade frågor, där svaren är öppna i och med att intervjupersonen svarar utifrån sina egna tankar, ord och insikter. Motsatsen är de strukturerade frågorna med styrda svarsalternativ, utifrån våra frågeställningar anser vi att vi i så fall inte får våra intervjupersoners egna åsikter. Vi har dock en uppfattning av vilka faktorer som är viktiga och dessa har vi skrivit ner i en intervjumanual (se bilaga 1). Vi har tänkt oss att utifrån svaren göra en mindre jämförelse mellan olika aktörers syn på orsakerna till att unga blir hemlösa. Tanken är att använda samma intervjumanual till alla intervjupersoner, för att få fram ett jämförbart material. ”*Den grundläggande principen för den kvalitativa intervjun är att tillhandahålla en ram inom vilken intervjupersonen kan uttrycka sina egna uppfattningar i egna ord.*” (Roos, 1984:5).

Vi har lagt upp vår undersökning som icke-experimentell där vi använder fallstudien, eftersom fallstudien ”*rymmer möjligheten att på djupet studera en avgränsad aspekt av ett problem under en begränsad tidsrymd*” (Bell, 2000:16). Detta för att kunna studera vad olika

professionella aktörer anser om problemet unga hemlösa i Malmö, där unga hemlösa då är en avgränsad aspekt av hemlösheten i stort.

1.3.2 Resultatens tillförlitlighet och giltighet

Reliabilitet och validitet används för att kritiskt granska hur tillförlitlig och giltig den information man får är. Reliabilitet (tillförlitlighet) är om mätningarna är rätt gjorda. Validitet (giltighet) är om man har undersökt det man vill undersöka.

Vår undersökning har ej hög reliabilitet eftersom intervjupersonernas svar i en tematiserad intervju är subjektiva och ej statiska. Den tematiserade intervjuformen som vi skall använda möjliggör för oss att under intervjun se till att vi får svar på de frågeställningar vi eftersträvar. Dock skriver Holme & Solvang (1997) att i princip så är giltigheten mycket mindre i en kvalitativ undersökning än vad den är i en kvantitativ, det man får istället är närheten till intervjupersonen.

”Att validera är att ifrågasätta. När man söker utvärdera validiteten måste frågorna ’vad’ och ’varför’ besvaras före frågan ’hur’: en undersöknings innehåll och syfte kommer före metoden.” (Kvale, 1997:219). ”Vad” vi vill undersöka är den syn på orsaker till hemlöshet bland unga som finns hos olika aktörer. ”Varför” vi vill undersöka detta är för att se om detta påverkar individen samt om det överensstämmer med tidigare forskning. ”Hur” vi undersöker detta är genom att ställa relevanta frågor i intervjuerna.

Vi är även medvetna om att man ej kan dra några generella slutsatser utifrån vår undersökning, dels på grund av att vi endast har intervjuat ett fåtal personer och dels på grund av den korta tid som vi har till vårt förfogande. Däremot hoppas vi att vi kan få en insikt i om hemlöshetsproblematiken bland unga människor är något som ökar och vad som i så fall är orsaken till det.

1.3.3 Urvalsmetoder

Vårt urval av intervjupersoner bygger på informanter, som inte själv är hemlösa, men som är väl insatta i problemet genom sina yrken. En av våra informanter har dock tidigare varit hemlös. I vårt urval har vi försökt hitta intervjupersoner från ett brett spektrum, dels har vi

pratad med politiker, dels har vi träffat socialarbetare inom olika verksamheter, dels har vi intervjuat representanter från frivilliga organisationer samt en representant inom forskningen. Vi hade även tänkt oss att intervju en del respondenter, det vill säga ungdomar som själva befinner sig i situationen hemlöshet. Av olika orsaker kunde vi ej få tag i någon ungdom som befann sig i denna situation, men flera av våra informanter träffar ständigt hemlösa ungdomar i sitt arbete, vilket de ger en bild av i sina svar. Att vi inte fick prata med någon ungdom har inte så stor betydelse för vår uppsats, eftersom vi fick en bra bild av ungdomarnas situation från våra intervjupersoner. Samtidigt hade det naturligtvis varit bättre att få några ungdomars egna berättelser.

Vi har valt ett icke slumpmässigt urval, då vi har valt att kontakta personer som har stor insikt i hemlöshetsproblematiken. Informanterna har valts för att få ett så brett spektrum som möjligt. Till viss del blev det även ett "snöbollsurval", eftersom några intervjupersoner rekommenderade oss att prata med andra personer som har kunskap i ämnet.

Våra intervjupersoner består av två politiker, dels en Socialdemokrat (IP 1) och dels en Moderat (IP 2). Vidare har vi pratat med bostadssamordnaren för Malmö stad (IP 3), föreståndaren för Per Albin boendet (IP 4), en representant för bostadsenheten på Centrum (IP 5) samt en representant för ungdomsboendet Focus (IP 6). Inom frivilliga organisationer har vi pratat med en representant för gatutidningen Aluma (IP 7) samt med en kurator på Stadsmissionen (IP 8). Utöver dessa personer har vi även intervjuat en doktorand på Lunds Universitet (IP 9) som arbetar inom hemlöshetsforskningen.

1.3.4 Analys och transkribering av intervjuer

Vid våra intervjuer har vi använt oss av bandspelare, för att kunna ta emot alla intrycken under intervjutillfället. Olika nyanser i rösten hos intervjupersonen kan vara lättare att höra i efter hand, samt kan vara användbara i analysen, vilket man lätt missar om man enbart antecknar under intervjuerna.

Den förklaringsmodell vi kommer att använda oss av vid analysen blir framför allt samspeletsmodellen. Samspeletsmodellen säger att det finns både individuella och strukturella faktorer som påverkar i en interaktion, till skillnad mot kausalmodellen som säger att olika faktorer påverkar var för sig. *"Samspeletsmodeller har inte så fasta eller stränga krav som kausalmo-*

deller. I stället för att i detalj påstå hur en faktor påverkar en annan, nöjer vi oss med att säga att vissa faktorer samverkar med varandra och ger upphov till det resultat vi noterar.” (Hansen, 1978 i Holme & Solvang, 1997:68). Detta stämmer väl överens med vår förståelse angående hemlöshetsproblematiken. ”Om vi vill förstå förhållandet mellan människan och samhället kan vi inte bortse från samspelet mellan individens tankar, känslor och handlingar och de sociala nätverk eller sociala grupper denne ingår i.” (Angelöw & Jonsson, 2000:125).

Vi vill se på vilken syn olika aktörer har på vilka orsakerna till hemlöshet bland unga är, samt om detta är något som skiljer sig åt beroende på var man arbetar. Detta anser vi vara betydelsefullt för individen, så att alla inblandade strävar mot samma mål, istället för att dra åt skilda håll. En strävan åt skilda håll kan skapa förvirring hos individen. De svar vi får vill vi sedan jämföra med den forskning som existerar, för att undersöka om man ser samma orsaker, även om forskningen till största delen ej fokuserar på ungdomar. Vi tänker oss även att sätta in svaren i ett sammanhang om vad det betyder för den unge, vi ska då använda oss av symbolisk interaktionism. Den symboliska interaktionismen har vi valt för att den fokuserar på individens samspel med andra, individen formas av de möten som sker. Goldberg (2000:347) citerar sociologen Sten Andersson i sin bok ”Narkotikan avmystifierad”:

”För att jag själv ska kunna se måste jag bli sedd av andra. För att jag ska kunna höra måste andra lyssna på mig. För att jag ska kunna tala måste andra tala till mig. För att jag ska kunna älska måste jag bli älskad av andra. För att jag ska kunna förstå måste jag själv bli förstådd.”

En ung hemlös möter många olika aktörer, vad händer då med individen om dessa aktörer har olika syn på dennes situation. Synen som man har på en individ och en individs situation genomsyrar det bemötande man ger individen, menar vi. De olika sorters bemötande som den unge råkar ut för i kontakten med olika aktörer, möten som individen mer eller mindre är tvungen att gå på. Alla dessa kontakter påverkar individen eftersom där alltid sker ett samspel när människor möts. Samverkan eller brist på samverkan mellan olika aktörer inom problemområdet måste enligt vår förståelse påverka individen och individens situation. ”Samverkan måste inte nödvändigtvis innebära möten eller en viss frekvens. Viktigt för samverkan är att man har en rollfördelning där det tydligt framgår vem som ansvarar för vad utifrån olika kompetenser samt att man är överens om formen.” (SOU 2001:95, bilagedel:334).

1.3.5 Källkritik

All litteratur som vi har läst visar på att de hemlösa blir allt yngre, trots det så har vi inte lyckats hitta någon litteratur som handlar enbart om unga hemlösa. I mycket av den litteratur som vi har läst, angående hemlöshet, finns Hans Swärd med som författare, därför är det inte omöjligt att hans synsätt till viss del genomsyrar vårt arbete. Hans Swärd är professor i socialt arbete vid Socialhögskolan i Lund med inriktning mot hemlöshet.

1.3.6 Etiska överväganden

Trots att vi enbart har intervjuat offentliga personer har vi valt att endast presentera våra intervjupersoner med titel eller arbetsplats, eftersom vi anser att namnen är helt betydelselösa i sammanhanget. I presentationen av våra intervjupersoner har vi tilldelat alla en benämning där vi går ifrån IP 1 – IP 9, denna benämning kommer vi företrädesvis att använda oss av i analysen. Vi har även låtit alla intervjupersoner läsa igenom materialet innan inlämning, för att de skulle ha möjlighet att inkomma med synpunkter.

1.4 Fortsatt framställning

Vi börjar vår fortsatta disposition med att definiera de centrala begreppen för vår uppsats. Först gör vi en presentation av olika definitioner av hemlöshet, där vi även tar upp begreppet bostadslöshet. Därefter definierar vi missbruk enligt DSM-IV. Vi fortsätter med en översyn av hemlöshetens historia under de senaste decennierna sedd ur ett forskningsperspektiv, med det menar vi att vi har sett på hur forskningen har sett på problemet över tid. Sedan följer en sammanfattning av vår teori, vilken är symbolisk interaktionism. Denna teori har vi valt för att den fokuserar på individens samspel med andra.

Sedan är vi inne på den del av uppsatsen där intervjuerna ska analyseras, dessa presenteras med utgångspunkt i våra tematiserade frågor som återfinns i vår intervjumanual. Huvudfrågorna är:

- Vilka orsaker finns det till hemlöshet bland unga?
- Finns det någon samverkan mellan aktörer?
- Vilket bemötande får de unga?
- Är detta en grupp som ökar?

Detta resultat jämförs sedan med den litteratur som vi har läst, för att se om aktörerna på fältet har samma syn som forskningen. Efter jämförelsen med forskningen ska vi analysera svaren, framförallt på frågan om bemötandet, utifrån symbolisk interaktionism med utgångspunkt i hur bemötandet påverkar ungdomarna. Därefter gör vi en sammanfattning av resultaten med utgångspunkt i vårt syfte och våra frågeställningar. Vi gör även en tolkning av de likheter och skillnader som finns i våra intervjuvar. Till sist följer en slutdiskussion där vi lyfter fram våra egna åsikter och tankegångar.

2. Vad säger litteraturen?

I detta avsnitt ska vi presentera några centrala begrepp, därefter ser vi på hemlöshetsforskningen med fokus på det senaste decenniet. Avslutningsvis ger vi en kortare beskrivning av vår teori och våra tankar kring varför vi valt denna.

2.1 Definition av hemlöshet

Hemlösheten är inte enkel att definiera, det finns ingen vedertagen definition. Olika undersökningar använder olika definitioner, av denna anledning är det även svårt att jämföra olika undersökningar. (Svärd, 1998). *”Begreppet hemlöshet är ingen självklar kategori, det är i allra högsta grad en kulturellt och historiskt varierande social konstruktion.”* (Järvinen, 1992:15).

Kommittén för hemlösa presenterar i SOU 2001:95 sin definition av hemlöshet:

”En hemlös människa är en person som saknar tillgång till egen bostad och vars livsvillkor är sådana att han eller hon inte heller kan erhålla en reguljär bostad.” (sid. 29).

Malmö stad ger årligen ut en rapport med statistik över framförallt bostadslösheten i Malmö. I denna rapport presenteras en definition av bostadslöshet, samt definitionen av hemlöshet enligt Socialstyrelsen.

Malmö stads specifika definition av bostadslöshet:

”Samtliga personer som ofrivilligt saknar egen bostad och som uttryckt detta som ett problem i kontakten med socialtjänsten.” (Rapport, 2002:1).

Socialstyrelsens definition av hemlöshet:

”Personer som saknar egen eller förhyrd bostad och som inte bor i något stadigvarande inneboendeförhållande samt är hänvisad till tillfälliga boendialternativ eller är uteliggare.”,
i rapporten förtydligas:

”Här redovisas personer som finns på institutioner, härbärgen, hotell och inom kriminalvård. Dessutom finns här de som för en ambulerande tillvaro, är uteliggare eller där stadsdelen saknar uppgift om aktuell vistelse.” (Rapport, 2002:1).

Vi vill knyta an till Kommitténs definition, det är denna definition vi menar i vår undersökning. Under de flesta intervjuerna har samtalet dock rört sig kring Malmö stads definition av bostadslöshet, eftersom man här ser på situationen i sin helhet. När vi i fortsättningen pratar om bostadslöshet, så menar vi denna definition.

2.2 Definition av missbruk

Missbruk enligt DSM-IV:

”Ett maladaptivt substansbruk som leder till kliniskt signifikant funktionsnedsättning eller lidande, vilket tar sig uttryck i minst ett av följande kriterier under en och samma tolv-månadersperiod”: (Johansson & Wirbing, 1999:280).

1. På grund av missbruket misslyckas med att klara av arbete, skola eller hem.
2. Missbruka i situationer där det finns risk för fysisk skada.
3. Missbruket leder till problem med rättvisan.
4. Fortsatt missbruk trots ständiga eller återkommande problem av social eller mellanmänsklig natur. (Johansson & Wirbing, 1999).

En ungdom som använder narkotika eller alkohol i den mängden så att det går ut över skolarbetet/arbetet, skapar problem i familjerelationen och minskar möjligheterna att få en egen bostad uppfyller kriterierna 1 och 4 enligt ovan anser vi. När narkotikan eller alkoholen har blivit en så viktig del i en individs liv att det överskuggar allting annat, då är man missbrukare. Drogen styr livet.

2.3 Hemlöshetsforskning ur ett historiskt perspektiv

”Begreppet hemlös i dess nuvarande betydelse är relativt nytt, medan hemlöshet som ett kombinerat samhälls- och socialt problem kan sökas långt tillbaka i historien./---/Redan i bibeln talas det om husvilla och hemlösa, exempelvis i Jesaja 58:7: ”Dela ditt bröd med den hungrige, ge hemlösa stackare husrum, ser du en naken så klä honom, vänd inte dina egna ryggen!” (SOU 2000:14:23).

Hans Swärd har beskrivit forskningen under 1900-talet genom att lyfta fram fem olika hemlöshetsundersökningar, vilka har påverkat diskursen och givit avtryck i samhällets kollektiva minne. *”De sociala hemlöshetsundersökningarna i Sverige har haft en tillfällig och oregelbunden karaktär./---/Undersökningarna knyter inte – utom i några fall – an till varandra och använder inte gemensamma utgångspunkter eller likartade definitioner av hemlöshet.”* (Swärd, 1998:110). Dessa undersökningar har dock haft massmedial genomslagskraft och på så vis har de kommit att forma 1900-talets hemlöshetsdiskussion. Vi väljer att endast presentera den senaste undersökningen.

I början av 1980-talet ökade hemlösheten i storstäderna, vilket gjorde att intresset för problemet ökade. Vid 1980-talets slut gjordes en undersökning där hemlösheten sågs som ett stort problem, man såg en ny hemlöshet där nya grupper av hemlösa hade bildats, bland annat fler yngre. Orsakerna sågs som ett sammansatt problem av strukturella och individuella faktorer samt ofullständiga kunskaper om hemlösheten. Undersökningen visade även att utslagningsprocessen som lett till hemlöshet och till att vissa blivit uteliggare hade börjat tidigt, ofta innan de blivit insläppta på den reguljära arbetsmarknaden.

”Fram till början av 1990-talet var den svenska bostadspolitiken en sammanhållen och väl fungerande helhet. Staten var en aktiv och viktig aktör vid finansiering av nybyggnation, både i form av lån och genom de så kallade räntebidragen.” (SOU 2001:95:64). I stort sett alla forskare menar att en orsak till hemlöshetsproblematiken är bostadspolitiken med den avreglering av bostadsmarknaden som skedde i början av 1990-talet. Målet var fortfarande att alla skulle ha möjlighet till en bostad till ett rimligt pris. Detta skulle dock ske genom att bostadspolitiken skulle bli mer marknadsanpassad, istället för de statliga subventioner och regleringar som funnits tidigare.(SOU 2001:95). På grund av marknadsanpassningen blev bostadsföretagen mer restriktiva vid bedömningen av hyresgäster, vilket ledde till att en del hushåll utestängs från eget boende.

Idag har det blivit så att socialtjänsten tillhandahåller en sekundär bostadsmarknad, där de hyr ut till sina klienter med andrahandskontrakt. För dessa kontrakt ställer socialtjänsten höga krav, både vad det gäller boendet som vad det gäller individen. För att få tillgång till boendet måste individen under en längre tid ha varit drogfri. När individen väl har fått tillgång till boendet, måste han underkasta sig socialtjänstens tillsyn. ”*Det framstår med andra ord som viktigare att normalisera livsstilen än att ge den hemlöse en normal bostad.*” (SOU 2000:14:130). För de klienter som är drogfria är ett andrahandskontrakt ändå inte alltid något självklart. Forskningen visar att det är många klienter som kommer direkt från LVM-vården och från Kriminalvården som inte har någonstans att bo. (SOU 2001:95, Yohanes m.fl., 2002).

Borgny och Qvarlander (2000), har undersökt missbrukande hemlösa utifrån Socialstyrelsens kartläggning 1999. De har bland annat tittat på den grupp som befinner sig på HVB-hem, de konstaterar att; ”*Socialtjänstens bristande kunskap om dessa är anmärkningsvärt, eftersom det rör sig om personer som skall skrivas ut inom tre månader utan att ha en ordnad planering för sitt boende och som då i allra högsta grad är kommunens ansvar.*” (sid. 193). Trots att socialtjänsten lägger ner stora summor på vård och behandling av olika slag för sina klienter så finns det stora brister i eftervården.

Ingrid Sahlin har gjort en stor undersökning om bostadslöshet i Sverige där hon bland annat har koncentrerat sig på uttrycket ”klarar inte eget boende”, vilket användes förr om många av de klienter som bodde på institutioner. ”*Numera är uttrycket 'klara eget boende' vanligt inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg men har där fått en annorlunda betydelse.*” (Sahlin, 1998:207). Idag handlar det inte bara om att jämföra livskvaliteten, utan det är en förutsättning för att få någonstans att bo. Det har blivit ett krav på om man klarar att leva upp till de sociala normer som råder. Hon avslutar med; ”*Att inte 'klara eget boende' visar sig till slut betyda att inte få bostad, och att själv vara ansvarig för det.*”. (Sahlin, 1998:222)

Den 22 december 1998 beslöt regeringen att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppgift att utreda problematiken kring hemlöshet, denna fick namnet Kommittén för hemlösa. Det slutbetänkande som Kommittén lade fram 2001 namngavs ”*Att motverka hemlöshet*”, där har man undersökt situationen för de personer som står utanför bostadsmarknaden. I en del av slutbetänkandet har man fokuserat på vilken roll myndigheterna spelar och vilka möjligheter

och begränsningar de har att göra något för de bostadslösa, sett ur ett klientperspektiv, de kom bland annat fram till.

- Att i kontakt med socialarbetare känner de flesta klienter skam och olust oavsett problemets art eller vilket bemötande de får, en del föredrar därför att bryta kontakten.
- Att ett stort hinder för bistånd är den skillnad i vad individen efterfrågar och vad myndigheten erbjuder, man talar inte samma språk.
- Att samma myndighet ena dagen kan avslå pengar till hyresskuld, för att nästa dag lägga ner mycket tid och energi på att hitta ett nytt boende till klienten.
- Att myndigheter ibland har svårt att möta klienter där de befinner sig, man kräver av en klient att han/hon ska klara av att vara drogfri på egen hand för att få tak över huvudet.
- Att många anser sig ha blivit orättvist behandlade, då de är utlämnade till socialsekreterarens goda vilja.

Arne Kristiansen har gjort en undersökning bland narkomaner med långvarigt missbruk, som lyckats förändra sitt liv. Alla hans intervjupersoner pratar om vikten av *”förtroendefulla relationer till personer som kunde se och möta dem i deras inledningsvis bräckliga förändringssträvanden.”* (SOU 2001:95:88). En socialarbetare kan ha stor betydelse i en förändringsprocess, om han/hon kan möta klienten där den befinner sig.

En del inom hemlöshetsgruppen har fått sämre förhållanden under det senaste decenniet, det gäller särskilt den lilla grupp hemlösa som vistas ute på gator och torg. De har fått fler problem vilket har inneburit att de har blivit mer utslagna och de märks mer. Det är inte säkert att det totala antalet hemlösa har ökat, däremot kan kategoriseringen istället ha blivit mer definitiv, det har blivit en grupp hemlösa som det är värt att satsa på och en grupp som det inte är värt att satsa på. (Yohanes m.fl., 2002).

All nutida forskning trycker på att hemlösheten är ett komplicerat problem som inte kan förstås, utan en översyn ur flera olika perspektiv och modeller.

”Den finske sociologen Margaretha Järvinen konstaterade för cirka tio år sedan, efter att ha gått igenom ett stort antal nordiska studier om hemlöshet/bostadslöshet, att

hemlösheten sannolikt bäst (kan) förstås om den analyseras utgående från flera olika perspektiv, och kombinationer av olika förklarings- och förståelsemodeller.”
(SOU 2001:95:28).

2.4 Symbolisk interaktionism

Symbolisk interaktionism har flera olika riktningar och skolor, där den främsta skolan är Chicagoskolan, som fokuserade i sitt vetenskapliga arbete på de personer som befinner sig längst ner i samhället. Genom kvalitativa metoder försökte man förstå individen utifrån deras egen förståelse och uppfattning, man såg människans egna erfarenheter som den viktigaste kunskapskällan. Utifrån dessa forskningsprojekt definierade man situationerna såsom individerna uppfattade dem.

Den klassiska symboliska interaktionismens tongivande gestalter var Charles Horton Cooley och George Herbert Mead. Cooley menade att;

”Individens jag, identitet och medvetande uppstår och omskapas i samspel med andra, i interaktion med andra människor och ting. Individen kan inte betraktas som skild ifrån samhället./---/Den fråga som Mead framför allt försökte besvara var hur människans medvetande (mind) och jag (self) uppstår och utvecklas. Enkelt uttryckt blev Meads svar att medvetandet och jaget uppstår och utvecklas i samspel med andra och det omgivande samhället.” (Angelöw & Jonsson, 2000:19-20).

Många forskare har utvecklat Meads tankar, bland annat Herbert Blumer, Blumer var den som myntade begreppet symbolisk interaktionism och han sammanfattade teorin i tre teser:

- *”Människor handlar i förhållande till den innebörd som situationen har för dem.”* (Angelöw & Jonsson, 2000:20). För att förstå det mänskliga beteendet måste man utgå ifrån det naturliga sammanhanget och individens perspektiv. Hur ofta dömer vi inte människor utifrån deras handlingar, utan att ta reda på varför de beter sig som de gör. Detta är något som vi tror drabbar många ungdomar, framför allt i skolvärlden, en gång ”syndabock” alltid ”syndabock”.
- *”Situationens innebörd härleds ur eller uppstår ur den sociala interaktionen individen har med sina medmänniskor.”* (Angelöw & Jonsson, 2000:21). Synen på vår omvärld tolkas dels genom våra iakttagelser och dels genom samspelet med andra människor. Detta är viktigt att komma ihåg i bemötandet av ungdomar, ett positivt bemötande kan lägga grunden för en förändring till det bättre, medan ett negativt bemötande bekräftar ungdomens dåliga självbild.
- *”Denna innebörd hanteras i och modifieras genom en tolkningsprocess som individen använder när han hanterat de situationer han stöter på.”* (Angelöw & Jonsson, 2000:21). Individen är inte enbart en passiv mottagare utan kan göra nya iakttagelser och skapa nya

tolkningar att använda i samspelet med andra. Om den unge möter en socialsekreterare som tror på hans förmåga till förändring ser han sig själv så småningom med andra ögon och vågar också ta steget in i "normalsamhället".

Omgivningens reaktioner och synpunkter, samt hur individen upplever dessa, påverkar individens uppfattning om sig själv. När vi ser oss själv med andras ögon och gör oss själva till objekt, skapar vi möjligheter till självreflektion. Vilket innebär att vi kan reflektera över vårt eget beteende och exempelvis känna självförebåelse eller stolthet. Att se sig själv med andras ögon kallar Mead för rollövertagande och förmågan att vara både subjekt och objekt beskriver Mead med termerna *Jag (I)* och *Mig (me)*. "*Jaget är den spontana och handlande aspekten som har relationer med andra människor, medan Miget står för reflekterandet över de reaktioner och bilder som förmedlas i samspeletsrelationerna.*" (Hilte, 1996:113). Mead skriver också om "den generaliserade andre", vilket han då menar är de normer och värde-ringar som vi genom rollövertagandet har fått oss till del, våra tankar om hur livet bör gestalta sig och hur vi bör vara i en viss given situation. "*Genom att den generaliserande andre finns och influerar på de sociala processerna så styrs också den enskilda människan såväl till beteende som i form av grundläggande åsikter.*" (Trost & Levin, 1996:54).

"Jaget" och "Miget" formas till stor del i vår barndom, det är dessa som sedan styr våra handlingar. Vi tänker oss att detta är något som är viktigt när man ska se på unga hemlösa missbrukare. "Den generaliserade andre" är under barndomen framförallt de vuxna man möter i skolan och hemmet, utifrån det bemötande man får av dessa skapas bilden av en själv. När man sedan går vidare ut i livet, så handlar man ofta på ett sätt som är tänkt att bekräfta den bild man har om sig själv. "Den generaliserade andre" blir här de vuxna man möter ute i samhället, t ex inom socialtjänsten, detta är betydelsefullt för den unge hemlösa missbrukaren. Om man blir dåligt bemött så blir man bekräftad i sin tankegång om sitt eget misslyckande. Däremot om man blir bemött på ett positivare sätt än vad man är van vid, så finns det en möjlighet för ungdomen att revidera sin egen bild och åstadkomma en förändring till det bättre. Den socialsekreterare som kan förmedla en förtroendefull och positiv bild till klienten, blir då viktig i klientens förändringsarbete, socialsekreteraren blir "Den betydelsefulla andre" enligt symbolisk interaktionism. Detta stämmer även väl överens med den symboliska interaktionismens grundantaganden, William I Thomas teorem: "*Om människor definierar situationer som verkliga, då blir de verkliga i sina konsekvenser.*" (Hilte, 1996:40). Det vill säga det människan upplever styr hennes beteende och blir hennes verklighet.

Människan är föränderlig och vi definierar hela tiden situationen i en pågående process. Livet studeras ur ett processperspektiv, där motsatspar som individ och samhälle, handling och struktur kan förenas. ”*Symbolisk interaktionism är ett synsätt, ett perspektiv, en utgångspunkt för en analys av den sociala verkligheten.*” (Trost & Levin, 1996:9). Vilket vi kan använda i vår förståelse av samhället vi lever i. Detta måste socialarbetaren vara medveten om i relationen med klienten och inte se individen som omöjlig att göra någonting åt.

Orden symbolisk interaktionism säger en hel del om dess innebörd, symbolisk står för att handlingar och beteenden ska betraktas som symboliska, de syftar på något utöver sig själv, interaktionism står för samspelet mellan människor. Om man har dessa ord i tankarna när man funderar över en missbrukande ungdoms beteende, så har man lättare för att förstå varför de handlar som de gör. Oftast är det så att de ungdomar som betraktas som problembarn har problem av något slag, alla kan inte uttrycka detta i ord, utan istället handlar man på ett sätt som gör att man får uppmärksamhet. Om ingen hörsammar detta ”rop-på-hjälp”, kan dessa handlingar övergå i ett destruktivt beteende, exempelvis missbruk.

I media framställs orsakerna till problemet hemlöshet som antingen strukturella eller individuella, vi vill däremot hellre se det som ett samspel mellan olika faktorer. Vår förförståelse är att det inte bara är en faktor som orsakar hemlöshet bland unga människor. Förutom hemlöshet, missbruk och ett bristande socialt nätverk anser vi att det är av stor betydelse hur socialarbetaren möter den unge när den söker hjälp. Som hemlös träffar man på olika aktörer, för individen blir det då betydelsefullt hur dessa förhåller sig till hemlöshetsfrågan, skilda synsätt hos dessa aktörer har betydelse för om man arbetar mot samma mål eller ej. Rosemari Eliasson (1995:54) skriver ”*Enligt detta sätt att se kan vi utvecklas som människor hela livet, genom de verksamheter vi är inbegripna i och i samspel med andra människor. Vi utvecklar olika behov och kapaciteter beroende på vilka krav och förväntningar omgivningen ställer.*” Vi tycker därför att den symboliska interaktionismen passar in på det vi vill undersöka.

3. Vår studie av hemlöshet bland unga missbrukare

I detta avsnitt tänker vi börja med en presentation av intervjuvaren, med frågorna från intervjumanualen som rubriker. Därefter gör vi en sammankoppling till forskningen, för att se om våra intervjupersoner ser på problemet ur samma synvinkel. Sedan ser vi på problemet ur individens perspektiv med utgångspunkt i symbolisk interaktionism.

3.1 Presentation av intervjuer

3.1.1 Vilka orsaker finns det till hemlöshet bland unga?

Alla våra intervjupersoner har som ett inledande svar på frågan angett att det inte bara är en orsak utan en kombination av strukturella och individuella orsaker. Den övergripande orsaken till Malmös hemlöshet anses vara den kärva bostadsmarknaden, som IP 1 säger; *”för att få en lägenhet i Malmö idag, så ska man i stort sett ha både livrem, hängslen och fallskärm.”*. Flera av våra intervjupersoner tar upp frågan om byggandet av bostäder som IP 5 säger; *”Alla skriker efter fler lägenheter, men Malmö bygger inte som man ropar.”*. IP 7 tar också upp frågan om byggandet han menar att det lilla som byggs, inte är normalstandard, utan det som byggs är för en klass högre upp. Något som har haft stor betydelse i bostadsfrågan för ungdomar är Malmö Högskola. Tidigare kunde alla ungdomar ha en möjlighet att få tag i en liten lägenhet, i den konkurrens som råder idag går dessa lägenheter företrädesvis till studenterna.

IP 9 säger; *”Det är inte bara boendet, utan boende, utbildning, arbete. Utan arbete så har du inte råd att bo kvar, utan utbildning har du sällan något arbete, utan boende kan du knappast studera.”*. För de ungdomar som då väljer att inte läsa på Högskolan, har svårigheter att få arbete och därmed inte har någon inkomst samt har bristande förankring på bostadsmarknaden och inga föräldrar eller andra som kan gå i borgen, blir det näst intill omöjligt att få en lägenhet. Som IP 2 uttrycker det; *”Har du inget arbete, ingen fast inkomst, ingen referens, ingen som kan gå i god för att du faktiskt kan betala din hyra, då får man också problem.”*. IP 4 säger att nästan allt boende som finns går till barnfamiljer, men hon tycker sig också se att många ungdomar idag skaffar barn innan man har någonstans att bo. För de som har lyckats få en lägenhet, men sedan misskött denna på något vis t.ex. genom störande eller uteblivna hyresbetalningar, är det näst intill omöjligt att få tag i en ny lägenhet. Ett problem i detta sammanhang som IP 9 tar upp är att de vräks så fort någonting går snett *”man ska kanske tillåta att det går åt skogen lite då och då, men att boendet finns kvar som en trygghet.”*

Ytterligare en faktor när det gäller bostäder i Malmö som en del av våra intervjupersoner har påpekat är att Malmös bostadsbestånd till stor del består av mindre lägenheter, vilket skapar problem för familjer med många barn. Detta är ett stort problem när ungdomarna behöver bo hemma längre upp i åldrarna. Malmö stad har också en stor invandring och många av de familjer som kommer hit har många barn, vilka då får trycka ihop sig i en liten tre- eller fyra-

rumslägenhet. En del av dem som kommer hit är ensamma ungdomar, dessa har släktingar som bor i Malmö, men där kan de inte bo kvar någon längre tid, utan de blir då hemlösa enligt IP 4.

En annan anledning till hemlöshet och bostadslöshet bland ungdomar har att göra med ungdomarnas sociala nätverk, detta är något som de flesta av våra intervjupersoner tog upp som en bidragande orsak. Många anser att det idag verkar som om man inte kan komma överens inom familjerna, det har blivit ett minskat samförstånd mellan generationerna. Detta är särskilt tydligt i invandrarfamiljer där det blir en större kulturkrock, föräldrarna vill hålla sig kvar i den kultur man kommer ifrån, medan ungdomarna vill vara mer som sina kompisar. När ungdomarna blir äldre fungerar det inte längre utan de tvingas ut utan att ha någonstans att bo. Eftersom Malmö har en omfattande invandring anser intervjupersonerna att denna problematik blir en bidragande orsak till ökningen av hemlösheten bland ungdomar. IP 7 säger; ”*Har man inte ett socialt nätverk runt omkring sig som kan ta tag i och hjälpa en, då är det lätt att man hamnar i hemlösheten.*”. Föräldrarna orkar inte alltid ta det stora ansvar som krävs, det läggs istället över på ungdomarna själva. IP 6 säger; ”*Ofta har det funnits slitningar i familjen under en längre tid, men det tar ju ett tag innan socialtjänsten blir inkopplad och har gjort sin utredning. Under den tiden flyttar man runt, bor hos olika kompisar.*”. IP 9 menar att man ofta placerar dessa ungdomar i socialtjänstens andrahandslägenheter. ”*En nackdel är att man placerar ungdomarna i dessa lägenheter utan planering om vad han/hon ska göra på kvällar och helger.*”. Utan planering och stöd finns risken att ungdomarna hamnar i gäng där det förekommer både missbruk och kriminalitet.

Några intervjupersoner pratar om att missbruket har ökat bland invandrarungdomar, dessa ungdomar har redan på grund av sin bakgrund större problem att ta sig in i samhället, missbruksproblematiken förvärrar situationen ytterligare. I övrigt ses inte missbruk som någon stor anledning till hemlöshet och bostadslöshet bland ungdomar, men däremot om man hamnar i denna situation så är man i farozonen. Samtidigt säger några av intervjupersonerna att ett pågående missbruk kan vara en orsak till att man inte lyckas ta sig in på bostadsmarknaden. För en ungdom som hamnar i hemlöshet är risken stor att man börjar använda droger mer intensivt och om samhället och/eller föräldrar inte tar tag i denna problematik så tidigt som möjligt, finns det en ökad risk för denna grupp. IP 6 kommenterar detta; ”*Risken är att om de inte blir uppfångade i tid och får ett ordnat boende, utan de åker runt hos kompisar. Det är alltid så det börjar. Blir man inte uppfångad när det börjar trassla till sig så finns det inte så många*

vägar kvar. Det är ut på gatan och det livet som gäller.”. Många anser att missbruket har börjat sjunka neråt i åldrarna, samt att missbruk är en anledning till svårighet att få ett arbete och som tidigare nämnts har man inget arbete så är det omöjligt att få en lägenhet. IP 1 säger att missbruket oftast börjar i tidig ålder och att det då innebär att man lätt hamnar i utanförskap, detta kan leda till att man är en etablerad missbrukare vid 20-årsåldern.

IP 8 var den enda av våra intervjupersoner som ansåg att missbruket var en betydande orsak, detta kan dock bero på att Stadsmissionen har det hårdaste klientelet och att *”när man hamnar här har man förbrukat allt förtroendekapital över allt.*”. Hon berättar om en av de yngsta personerna som de haft på Stadsmissionen. Personen är född 1982, utslängd från föräldrahemmet på grund av att föräldrarna inte orkar längre, lite småkriminell och missbrukar heroin och har redan förbrukat två lägenheter på grund av obetalda hyror, förstörelse, störningar och dylikt. Fångar man inte upp denna person nu, ger den det stöd och hjälp som den behöver, är risken stor att personen förblir en hemlös heroinmissbrukare. IP 8 fortsätter sin berättelse med att tala om att de även får in allt fler unga tjejer, men de mår inte bra av att vara bland de påtända männen på Stadsmissionen. Det är ingen bra miljö för 20-åriga tjejer, samtidigt som dessa tjejer behöver komma ifrån den värld de lever i. Många av tjejerna har flytt föräldrahemmet på grund av problematiska hemförhållanden. De har tagit sin tillflykt till äldre män, som har tvingat ut dem i prostitution för att tjäna ihop till sitt eget och mannens narkotikabehov, som tack får hon då bo hos honom. Många av dessa tjejer har inte sitt största problem i missbruket utan det är i kontakten med mannen hon bor hos, som problemet finns.

En faktor som har stor betydelse för oss eftersom den har försvårat vår undersökning är att det stora flertalet av dem som är under 25 år och missbrukar någon drog, befinner sig fortfarande i den period av missbrukandet där man inte har sett baksidorna ännu. En av våra intervjupersoner betonar att dessa ungdomar befinner sig i en ”positiv” droggkultur, där man klarar av att hanka sig fram genom att bo hos kompisar och flickvänner. Han säger också att ungdomarna inte ser några nackdelar med sin tillvaro och söker sig därför inte till verksamheter för hemlösa. Detta är en orsak till att alla inte finns med i statistiken, eftersom man i Malmö Stads statistik endast räknar de som har uttryckt sitt bostadsproblem hos socialtjänsten. Av denna anledning vet man ej hur stort mörkertalet är.

En orsak som IP 8 säger sig ofta få höra av ungdomarna själva är; *”Får jag bara jobb och bostad så löser sig allt.*”, men då konfronterar IP 8 med; *”Du har ju haft båda delarna, men*

ändå har det inte löst sig. Vad är det då som är fel?”. Det är klart att alla bör ha någonstans att bo, men som IP 9 säger; *”Man säger att alla kan bo, men då glömmen man bort att nämna det sista, med rätt stöd och hjälp.”*

Hemlöshet bland ungdomar liksom hemlöshet i stort är ett väldigt komplext problem, som IP 2 uttrycker det; *”Det är svårt att säga att så här är det och så här löser man problemet. Den enda gemensamma nämnaren är att det handlar om väldigt trasiga människor.”*

3.1.2 Finns det någon samverkan mellan aktörer?

Malmö stad är uppdelad i tio stadsdelsförvaltningar och inom dessa samverkar man på flera olika nivåer, dessa har dock vars en budget att hålla sig till. Budgeten är en viktig del i hemlöshetsproblematiken eftersom de tio stadsdelarna har olika många hemlösa/bostadslösa. De flesta åtgärder vad det gäller hemlöshet har gjorts i de stadsdelar där man har störst problematik, dessa åtgärder kan dock även de andra stadsdelarna använda sig av. Det är fortfarande socialsekreteraren i den stadsdel som den unge kommer ifrån som är ansvarig och som ska fortsätta att jobba aktivt för att finna ett annat boendalternativ. På så vis samverkar socialtjänsten i de olika stadsdelarna *”för att den unge ska komma ifrån sin oroliga situation och få en trygghet i något nytt.”* (IP 5). Några av intervjupersonerna efterlyser dock samverkan i högre grad mellan de olika stadsdelsförvaltningarna.

I Malmö har man en övergripande bostadssamordnare, som har en kontinuerlig samverkan med representanter för de olika stadsdelarna. Han har också en aktiv samverkan med hyresvärdarna i Malmö, både med Malmö Kommunala Bostadsbolag och med de privata hyresvärdarna. Utöver detta har bostadssamordnaren en bra samverkan med frivilliga organisationer av olika slag, vilka har verksamhet som riktar sig till hemlösa och missbrukare. I vissa projekt har man även en viss samverkan med privatpersoner såväl som med näringslivet. IP 2 säger att; *”Det är viktigt att man experimenterar och provar sig fram, med ambitionen att lösa problemet långsiktigt, men också med insikten att det inte finns några patentlösningar.”*

En del av de frivilliga organisationerna har tillsammans bildat ett samarbetsorgan, som är tänkt att vara basen för samarbetet, för att skapa en bredare grund att stå på. Denna samarbetsorganisation heter Dialog Syd och ska fungera som *”spindeln i nätet”*. Personalen på de frivilliga organisationerna samverkar även med handläggarna på socialtjänsten när det gäller

enskilda klienter, denna samverkan främjar arbetet med klienterna eftersom man då inriktar sig mot samma krav och mål. En annan aspekt när det gäller vikten av samverkan mellan de olika aktörerna är att om man har ständig kontakt får klienten mindre möjlighet att manipulera dem. IP 8 berättar om personer som har boende på hotell, men som i stället kommer till Stadsmissionen eftersom man här får mat också och då betalar Malmö helt plötsligt för en person på två olika ställen. På Stadsmissionen förekommer det även samverkan med försäkringskassan, frivården, sjukvården, kronofogdemyndigheten och invandrarverket, när någon klient har detta behov.

Även politikerna anser att alla måste hjälpas åt för att komma tillrätta med problemet, det får inte finnas några partipolitiska blockeringar. Politikerna är med på många av stadsdelarnas möten för att hela tiden hålla sig uppdaterad med vad som sker rent praktiskt. De har också haft personlig kontakt med en del av de frivilliga organisationerna. Med all uppmärksamhet kring hemlöshetsproblematiken har det även blivit en kommersialisering kring problemet, det har kommit en del nya aktörer. IP 1 kommenterar; *”Det har kommit en massa föreningar som vill hjälpa till, men jag kan konstatera att där är ingen som hjälper till ideellt på något sätt. Utan alla de föreningar som bedriver boende på olika sätt, har ju betalt av kommunen.”*

Forskningen finns på olika ställen i Malmö som delaktiga i projekt, bland annat Per Albin boendet. IP 9 säger; *”Vårt syfte är att vi ska försöka knyta upp ett nära samarbete mellan forskning och praktik. Malmö är ett ytterst bra exempel på när det inte alltid fungerar, stadsdelsreformen påverkar samarbetsmöjligheten.”*. Med detta menar han att samverkan fungerar trots allt, men det blir väldigt komplicerat när man måste vända sig till så många olika personer istället för att ha en kontaktperson.

IP 7 har en tanke om att samverkan i Malmö hade kunnat fungera bättre om alla hade samlats kring ett ”långbord” och fört diskussioner, istället för som idag när det diskuteras runt flera olika ”bord”.

3.1.3 Vilket bemötande får de unga?

Alla våra intervjupersoner tror att de hemlösa överlag blir väl bemötta hos socialtjänsten. Att de bemöts med respekt oavsett ålder, även om det kan finnas vissa nyanser. Många av intervjupersonerna tar upp de krav som ställs på individen när de får frågan om bemötandet. IP 8 säger; *”Vi behandlar alla speciellt, alla är en individ, oavsett vad du har gjort så har du rätt att få hjälp.”*. Trots denna tanke om bemötande som finns på Stadsmissionen, så anser de att krav också måste finnas, för att kunna hjälpa individen att gå vidare. Något som även politikererna tar upp, IP 2 säger; *”De flesta mår rätt så bra av att ha några krav, någon tydlighet. Att ställa krav är ju också att bry sig om, det hänger ihop.”*. Krav är något som ingår i motivationsarbetet, de ställs för individens skull, vilket kan behöva poängteras. Vår intervjuperson från Aluma, IP 7 anser dock att kraven är för generella, man ser inte till personen. Ofta ställs det orimliga krav som individen alldeles ensam ska kunna leva upp till utan att där finns något stöd, det är inte ofta som man ger individen några valmöjligheter.

IP 5 tar upp en annan aspekt av bemötandet; *”För att bemötandet ska bli respektfullt måste man möta ungdomarna där de är.”*. På Focus liksom på kommunens övriga boende råder dock drogfrihet, men som IP 6 säger; *”De är ju ungdomar, ungdomarna dricker i allmänhet någon gång, samtidigt vet de att det är alkoholförbud, det är drogförbud, de får inte komma hit påverkade, ungdomarna respekterar detta och sover då någon annanstans.”*.

Enligt IP 6 säger många ungdomar att de känner sig maktlösa i kontakten med myndigheter, de har svårt att göra sin röst hörd. De känner sig ofta frustrerade, de vet själva vad de vill, men kan inte alltid förklara det så att socialsekreteraren förstår. Rent konkret talar man inte samma språk, socialsekreteraren använder ibland ord som ungdomarna inte förstår och det är inte alla som vågar fråga. Något som även IP 7 tar upp är att man som ungdom inte vet sina rättigheter, man känner sig annorlunda och utanför samhället. Han säger; *”Man känner sig laglös, fredlös.”*. Han anser även att det är tur att de frivilliga organisationerna finns, för där kan man alltid känna sig välkommen och där blir man bemött utifrån den man är, vilket man inte blir inom socialtjänsten.

IP 9 lyfter fram problemet med de tio stadsdelarna, eftersom Socialtjänstlagen är en ramlag så är det inte säkert att man arbetar lika, då stadsdelarna arbetar fristående. Arbetssättet påverkar bemötandet, samt icke att förglömma, alla socialsekreterare är individer som möter klienter på olika sätt. Några intervjupersoner talar också om att individens eget uppträdande påverkar

vilket bemötande man får, omgivningen är en spegelbild av en själv. Om man uppträder störrigt och hotfullt, så kan man inte förvänta sig ett allt igenom positivt bemötande.

Vår Socialdemokratiska intervjuperson påpekar att det är socialtjänstens uppdrag och ansvar att ge alla ett ordentligt bemötande och hjälp utifrån den situation som man befinner sig i, men även personalen inom socialtjänsten kan ibland resignera. Socialsekreterarnas komplicerade arbete påtalas även av kuratorn på Stadsmissionen, hon menar att efter åtskilliga försök med frivilliga placeringar och LVU som inte leder någonstans, är det lätt att döma ut personen som omotiverad och omöjlig att göra någonting åt. Denna resignation genomsyrar bemötandet till individen, vilket kan vara en anledning till att en del hemlösa inte har någon kontakt med socialtjänsten utan de klarar sig ändå på något sätt. IP 1 menar att det gäller att hitta rätt balans i motivationsarbetet; *”Man gör ju inte människor en tjänst genom att inte ställa krav.”*. Hon säger också att det är socialsekreterarnas skyldighet att ha uppsökande verksamhet på de olika ställen där de hemlösa befinner sig.

Vad det gäller bemötandet från samhället i övrigt, så har vi fått olika svar. Någon anser att de hemlösa behandlas som luft, medan någon annan ser att de har blivit mer synliga. All uppmärksamhet i media, försäljningen av gatutidningen Aluma och en ökad forskning bidrar till att problemet har blivit mer synliggjort för allmänheten. Ingen kan längre blunda för dessa människor och deras problem, särskilt Aluma försäljarna har bidragit till att bilden av den hemlösa har förändrats. Bilden var tidigare att det var trashankar, missbrukare och äldre, medan det idag kan vara i princip vem som helst.

3.1.4 Är detta en grupp som ökar?

Att ungdomarna som hemlösa/bostadslösa är en grupp som ökar är alla överens om, ökningen sker både bland killar och bland tjejer. IP 7 besvarar frågan med; *”Ja, det ökar, ja det ökar i alla lägen. Det spelar ingen roll om du är under eller över 25 år.”*. IP 2 menar att; *”Om hemlöshet bland ungdomar ökar, så är det ju en larmklocka. Samtidigt som det då finns en möjlighet om man är lyhörd som kommun och har rätt synsätt. Att agera och komma till lösning på det.”*.

Så länge det inte byggs fler små och billiga lägenheter i Malmö, så är ungdomarna bland de hemlösa/bostadslösa en grupp som med stor sannolikhet ökar. IP 1 säger; *”Det enda sättet är*

ju att bygga nya bostäder, men med en avreglerad bostadsmarknad så är det ju fastighetsägarna som själva avgör vad de vill bygga och det är ju också ett bekymmer. ". Hon menar också att; *"Kan man få igång byggnationen, så frigör man andra bostäder åt de unga."* IP 1 pratar även om att missbruket ökar, detta är något som ofta drabbar ungdomar och ofta de ungdomar som redan befinner sig i riskzonen. En konsekvens av missbruket kan bli hemlöshet, även om man nu satsar mycket på att minska hemlösheten och motverka missbruk både på regeringsnivå och på kommunalnivå.

3.1.5 Resumé

I denna delen har vi presenterat våra intervjusvar utifrån de frågeställningar som vi har använt i intervjumanualen.

En del av orsakerna till hemlöshet bland unga, har alla varit överens om. Den största orsaken i Malmö är bostadsbrist, därefter kommer familjeproblem i kombination med ett bristande socialt nätverk. När det gäller missbruket anser de flesta av våra intervjupersoner att bostadslösa ungdomar befinner sig i riskzonen, men bara en av dem ser det som ett stort problem.

På frågan om samverkan, så anser alla att man samarbetar med många. Men det finns inget forum där alla aktörer träffas regelbundet.

Bemötandet som de unga får, ses i det stora hela som bra, men en av våra intervjupersoner påpekar framför allt de kommunikationsproblem som kan finnas mellan klient och socialtjänst. En av våra intervjupersoner ser inte kontakten med socialtjänsten som positiv ur någon synvinkel. Åsikterna om hur hemlösa bemöts i samhället går från att de behandlas som luft till att de har blivit mer synliga.

En ökning av hemlösa missbrukande ungdomar tror alla att det blir om inte Malmö får igång byggnationen.

3.2 Intervjusvar i förhållande till forskning

3.2.1 Orsaker

Både forskare och våra intervjupersoner är överens om att bristen på hyresrätter är den största anledningen till dagens hemlöshet, vilket förklaras med den nya bostadspolitiken som växt fram under 1990-talet. Kommittén för hemlösa konstaterar att; *”En av de riktigt stora och avgörande drivkrafterna för hemlöshetsutvecklingen är det närmast obefintliga byggandet av hyresbostäder i landets tillväxt- och inflyttningsregioner.”* (SOU, 2001:95:11).

En följd av den nya bostadspolitiken som ytterligare försvårar för de hemlösa/bostadslösa är den restriktiva hållning som hyresvärdarna har. Som IP 8 på Stadsmissionen säger; *”Idag kan man inte komma efter med någon hyra, förr kunde man alltid göra upp en avbetalningsplan, men det går inte idag hyresvärdarna är inte resonabla. Och det gör ju att vi får ett allt grov-maskigare socialt nät, man trillar lättare igenom och hamnar fortare här.”*

Många av våra intervjupersoner anser att ett bristande socialt nätverk är en bidragande orsak till hemlöshet hos ungdomar, detta är något som forskningen också visar. *”De personer som har goda kontakter och kan få hjälp snabbt har lättare att ta sig ur hemlösheten medan de som saknar sådana kontakter har det svårare.”* (Swärd, 1998:198).

Invandrare är en grupp som ökar bland de hemlösa enligt våra intervjupersoner, eftersom Malmö har en stor invandring blir detta kännbart. Vad det gäller ungdomar så handlar det mycket om familjeproblem, det blir en kulturkrock mellan generationer i dessa familjer. Forskningen visar att många städer har liknande problem, en del anser att problemet främst är relaterat till interna familjeproblem, medan andra anser att det är narkotikamissbruk som ligger bakom. *”Det som ofta händer är att familjen inte längre vill ha den unge boende hemma utan kastar ut denne. Dessa ungdomar är en ny grupp för socialtjänsten att arbeta med och man upplever att det idag inte finns några bra boendialternativ för dem.”* (SoS-rapport, 2000:1:108).

”Socialstyrelsens kartläggning från 1999 visar att de personer som har rapporterats som hemlösa i stor utsträckning har alkohol- och drogproblem.” (SOU, 2001:95:123). Detta stämmer inte överens med de svar som vi har fått. Våra intervjupersoner såg inte missbruk som någon dominerande orsak till hemlöshet hos ungdomarna, däremot ansågs det att bostadslöshet kan skapa en farozon för ett begynnande eller ökat missbruk hos dessa ungdomar.

Några intervjupersoner tog upp problemet med att även unga tjejer är en grupp som ökar inom hemlösheten, dessa tjejer är ofta både missbrukare och prostituerade, men det är inte missbruket som är deras största problem, utan det är mannen som de bor hos och som tvingar ut dem i prostitution. Även Kommittén för hemlösa tar upp detta; ”Våld inom familjen som riktar mot kvinnan är en mycket dominant orsak till att i varje fall unga kvinnor blir hemlösa,” (SOU, 2001:95:45). När tjejerna inte längre orkar leva upp till männens höga krav, finns inga andra alternativ än ett liv i hemlöshet.

Alla våra intervjupersoner har pratat om ungdomarnas problem att etablera sig i samhället, i kombination med ett bristande nätverk som en viktig del till hemlöshet/bostadslöshet bland ungdomar. ”Med dåliga skolbetyg, bristfällig arbetslivserfarenhet, tilltagande sociala problem och ett socialt nätverk som inte fungerar eller som inte längre orkar ställa upp, hamnar dessa personer redan vid unga år utanför samhället och utanför bostadsmarknaden.” (SoS-rapport, 1994:15:79).

Flera av våra intervjupersoner ansåg att hemlösheten är ett komplext problem som inte kan förstås alldeles enkelt. ”Hemlöshet är ett sammansatt och komplicerat problem. Det finns inga enkla lösningar.” (SOU, 2001:95:11). Det finns inte bara en lösning utan det är ”ofta ett resultat av en komplex uppsättning faktorer som försätter människor i fattigdom och maktlöshet.” (Svärd, 1998:223). Socialstyrelsen skrev i sin rapport (1994:15:67):

”I viss mån är varje hemlös individ unik såtillvida att han/hon har sin egen historia som lett fram till bl a hemlöshet. Vissa hemlösa lyckas aldrig etablera sig på bostadsmarknaden./.../ Andra hemlösa har haft en egen bostad men förlorat den. De har alltså inte klarat av att skaffa eller behålla en bostad.”

3.2.2 Samverkan

Kommittén för hemlösa anser att socialtjänsten och de frivilliga organisationerna måste öka sin samverkan, dels för att stödja och hjälpa de hemlösa och dels för att socialtjänsten ska kunna nå de personer som inte vill ha någon kontakt med dem.(SOU, 2001:95). Vår tolkning av våra intervjuer är att Malmö stad har ett förhållandevis gott samarbete inom många av de verksamheter som berör hemlöshetsproblematiken.

”När det gäller de frivilliga organisationernas roll i förhållande till den offentliga sektorn kan man identifiera två huvudlinjer i debatten. Å ena sidan hävdas att de frivilliga organisationerna utgör ett komplement till den offentliga sektorn genom att fungera som extra välfärdsförstärkare./---/Å andra sidan hävdas också att de frivilliga organisationerna aktivt möjliggör för den offentliga sektorn att dra tillbaka sina insatser, genom att ta ansvar för en grupp av utslagna och hemlösa och göra detta till en egen nisch.” (Nordfeldt, 2000:151-152).

När det gäller Malmö stad så kan vi se tendenser till båda dessa riktningar. Dels har man ett gott samarbete med några organisationer som bedriver verksamhet för hemlösa, till exempel Stadsmissionens kurator som har daglig kontakt med socialtjänsten. Dels har man många organisationer där man betalar för ett boende för sina klienter, men där det inte finns något samarbete i övrigt.

Enligt IP 3 har Malmö stad ett flertal samarbetsorgan på olika nivåer, detta är något som behövs eftersom det finns tio olika stadsdelar. Det nämns dock aldrig något om någon kontinuerlig samverkan med alla de olika frivilliga organisationerna i Malmö. Oftast har man olika resurser och kompetenser hos myndigheter och frivillig organisationer, därför; *”... krävs samordning och utbyte av information och andra resurser mellan många olika aktörer. Det krävs samarbete.”* (Hertting, 2000:184). IP 9 anser att; *”Stadsdelsreformen påverkar samsarbetsmöjligheten.”*. All verksamhet som ska påbörjas i Malmö stad måste knytas upp till de tio olika stadsdelarna, det finns ingen som har ett totalt övergripande ansvar. Då kanske man väljer att inte satsa eftersom det blir för komplicerat.

Socialstyrelsen har visat att många hemlösa endast är kända hos de frivilliga organisationerna och således inte är aktuella hos de sociala myndigheterna. Det finns hemlösa som inte vill aktualiseras hos socialtjänsten och ser samarbetet mellan socialtjänsten och de frivilliga organisationerna som en stor nackdel. De personer som Swärd har intervjuat i sin bok *”Hemlöshet. Fattigdomsbevis eller välfärdsdilemma?”*, klagar också på detta samarbete, de anser att det; *” innebär en kontroll som de intervjuade har svårt att stå ut med.”* (1998:77). IP 8 pratar också om detta problem, för att vara på Stadsmissionen så ska klienterna ha kontakt med en social-

sekreterare. Denna kontakt kan klienten få hjälp med på Stadsmissionen om man så vill, men det är inte alla som är intresserade och på så vis får Stadsmissionen en stor genomströmning av människor.

3.2.3 Bemötande

Forskningen tar upp en viktig faktor när det gäller bemötandet, nämligen att man måste börja där klienten befinner sig. Sveriges restriktiva narkotikapolitik kan skapa ett problem i detta sammanhang; *”Det narkotikafria samhällets praktik innebär att socialtjänstens allt övergripande mål är att i alla lägen agera så att missbrukaren blir drogfri.”* (Carlberg, 2000:367). Detta förtydligar Kristiansen SOU 2001:95; *”En bostadslös narkotikamissbrukare som vänder sig till socialtjänsten för att få hjälp med bostad kommer förmodligen i de flesta svenska kommuner att mötas av kravet på att han/hon först måste bli drogfri för att komma ifråga för en lägenhet,”* (sid. 88).

Att möta klienten där den är, är en princip som man arbetar efter inom Centrum stadsdelsförvaltning, enligt IP 5. De strävar efter att bemöta ungdomarna utifrån den bostadsproblematik som de kommer dit för och ingenting annat, men drogförbud råder även på deras boendialternativ.

En annan faktor i bemötandet är skillnaden i vad individen efterfrågar och vad myndigheten erbjuder. Att man inte talar samma språk är något man påpekar att ungdomarna tar upp som ett problem. Språket är en stor del av kontakten med klienterna och som socialarbetare är det viktigt att tala så att klienten förstår, för att kunna skapa en bra relation. En relation som kan skapa förändring bygger på ömsesidigt förtroende. För att få denna relation till en klient måste socialarbetaren, förutom att tala så att klienten förstår, också ha en positiv människosyn och en tro på individens förmåga till förändring. IP 8 säger; *”Alla är vi människor som är lika viktiga oberoende av vad man har gjort.”*. Andersson (2000:9) menar att; *”En människa kan bli hemlös och utslagen av många olika personliga och samhälleliga orsaker, men den hemlösa är inte av några naturlagar dömd att vara hemlös i morgon bara därför att hon är hemlös idag.”*.

Alla som vi har pratat med anser att bemötandet är en viktig bit av klientkontakten och de tror att klienterna blir väl bemötta överlag, dock så pratar man mycket om de krav som ställs på individen. Krav anses som en viktig del av hjälparbetet, genom att ställa krav så visar man att

man bryr sig. Att ställa krav i kombination med stöd till individer är något som mer eller mindre alltid har genomstrukt socialt arbete i Sverige, som Sahlin skriver (1992:98);

”Behandlingen av hemlösa har nämligen traditionellt präglats av en dubbel lagstiftning som å ena sidan tillerkänt hemlösa rätt till bostad genom sin socken eller kommun, och å andra sidan givit myndigheterna rätt att ställa villkor för sådan hjälp och bestraffa dem som inte uppfyller villkoren.”

3.2.4 Ökning

Alla som vi har pratat med är överens om att unga hemlösa/bostadslösa är en grupp som ökar i Malmö. Det är inte säkert att ökningen av just hemlösa ungdomar är så tydlig i andra städer, Malmö har en lite annorlunda hemlöshetsprofil på grund av den stora andelen utomnordiska invandrare. Många av de ungdomar som har svårast att ta sig in på bostadsmarknaden löper också en ökad risk att inte bara hamna i hemlöshet utan också i missbruk. Den litteratur som vi har läst har visat på att det har skett en ökning av antalet unga hemlösa de senaste decennierna. Samhället har under denna period också lagt ner stora resurser på gruppen hemlösa, men trots det kvarstår problemen med hemlöshet och missbruk i ökande omfattning.

Ett konkret svar på hur stor ökningen är inom hemlöshet bland ungdomar är omöjligt att få reda på. *”Vi bombarderas av olika explicita och implicita uppskattningar av antalet hemlösa. Det är svårt att veta vilka siffror vi ska tro på.”* (Swärd, 1998:36). Både Kommittén för hemlösa och Socialstyrelsen är eniga om att många väljer att endast ha kontakt med de frivilliga organisationerna. Detta innebär att det finns ett stort mörkertal i de undersökningar som gjorts samt i den statistik som socialtjänsten gör. Dels på grund av att de hemlösa är svåra att komma i kontakt med och dels på grund av att den statistik som görs endast innefattar de personer som har aktualiserats hos socialtjänsten och där uttryckt att bostadslösheten är ett problem.

Vad det gäller hemlöshet/bostadslöshet bland missbrukande ungdomar, befinner många av dessa sig fortfarande i en positiv drogkultur. De flyttar runt bland kompisar utan att se det som ett problem. Socialstyrelsens rapport (2000:1) visar att hälften av de yngre hemlösa under 25 år bodde tillfälligt hos anhöriga och bekanta. Eftersom dessa ungdomar inte ser några nackdelar med sitt liv, så har de ingen kontakt med socialtjänsten och finns därmed inte med i statistiken.

3.2.5 Resumé

I detta avsnitt har vi gjort en sammankoppling mellan våra intervjusvar och forskningen.

Både våra intervjupersoner och forskningen ser hemlösheten som ett problem sammansatt av flera olika orsaker, där bristen på bostäder och ett icke fungerande socialt nätverk är de största orsakerna.

Samverkan är något som ofta poängteras inom forskningen. De olika aktörerna i Malmö anser att de har ett gott samarbete med många, men någon av aktörerna anser att det inte är tillfredsställande. Ur klienternas synvinkel är det inte alltid positivt med samarbete mellan socialtjänsten och de frivilliga organisationerna, klienten känner sig kontrollerad.

Inom forskningen skrivs det mycket om att möta klienten där den är, för att kunna skapa ett positivt och förtroendefullt klimat att arbeta vidare i. Några av våra aktörer anser att ungdomarna får ett bra bemötande, medan andra anser att det kunde ha varit bättre.

Att hemlösa missbrukande ungdomar är en grupp som ökar eller åtminstone att allt fler befinner sig i riskzonen, konstaterar både våra aktörer och forskningen.

3.3 Bemötande i förhållande till symbolisk interaktionism

”...bemötandet av de hemlösa är av central betydelse.” skriver Widar Andersson (2000:9).

Det är av central betydelse om man ska få individen att kunna gå vidare, hur individen upplever omgivningens reaktioner och synpunkter påverkar individens bild av sig själv.

Vi har tidigare presenterat en undersökning som Sahlin (1998) har gjort, där hon har tittat på uttrycket ”att inte klara eget boende”. Hon kom fram till att man idag använder uttrycket inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg om en del klienter som man då anser som ”hopplösa”, dessa klienter får då mindre hjälp till eget boende.

”Mixen av strukturella faktorer och personliga tillkortakommanden blir ibland så komplicerad och sammansatt att såväl den hemlöse som allmänheten kan lockas till förenklade antaganden, om att de hemlösa människorna inte bara lever under hopplösa livsvillkor utan faktiskt också är hopplösa fall.” (Andersson, 2000:8).

Om en individ mer eller mindre alltid har betraktas som ett ”hopplöst” fall i ett sammanhang behöver det inte betyda att man är det i alla sammanhang. Detta är viktigt, för alla aktörer inom hemlöshetsproblematiken, att inse. För att en individ ska kunna åstadkomma en förändring i sitt liv, så måste den träffa på någon som kan bemöta han/hon på ett positivt vis, som blir ”den betydelsefulla andre”, t ex en socialsekreterare. Denna person kan då genom sitt sätt att möta klienten få denne att revidera sin egen självbild.

Många av våra intervjupersoner har tagit upp ett bristande socialt nätverk som en bidragande orsak till hemlöshet bland ungdomar. Om ungdomarna tidigare har träffat på vuxna som har behandlat dem nedlåtande har de bidragit till ungdomarnas dåliga självbild. Det finns en del barn som redan i förskolan blir betraktade som ”hopplösa” fall, denna bild från de vuxna följer oftast barnet genom hela skoltiden. Finns det då även relationsproblem mellan barn och vuxna i familjen blir barnet bekräftad i sin tanke om att han/hon är ”hopplös”. Alla vuxna som tycker att barnet är ett ”hopplöst” fall, blir ”den generaliserade andre” i barnets ögon. De vuxna som barnet träffar på, föräldrar, barnomsorg, skola, förmedlar sin uppfattning om barnet till barnet, vilket skapar individens *Jag* och *Mig*. Swärd citerar en av sina intervjupersoner i *”Hemlöshet. Fattigdomsbevis eller välfärdsdilemma?”* (1998:172);

”Med dåligt självförtroende och en negativ självbild är det svårt att ta sig ur hemlösheten. Enligt Ben anklagar man sig själv och ser sig som oförmögen. Denna uppfattning blir som en självuppfyllande profetia. Den hemlöse söker inte bostad. Han försöker inte att återvända in i samhället eftersom han tror att han inte platsar där och tror att han kommer att bli föraktad.”

Individens eget uppträdande vid möten med socialtjänsten är något som våra intervjupersoner tar upp, de menar att individen inte kan förvänta sig ett positivt bemötande om han/hon själv uppträder störigt och hotfullt. Utifrån individens synvinkel kan detta uppträdande vara ett skydd, individen förväntar sig ett otrevligt bemötande och för att kunna hantera denna bild av ”den generaliserade andre”, så föregår individen med en tuff attityd. Detta är något som man som professionell bör vara medveten om och klara av att hantera samt kunna se bakom individens yttre och förstå varför individen uppträder som den gör. För den sakens skull ska man naturligtvis inte behöva stå ut med vad för något som helst, bara för att man är professionell. Däremot är det viktigt att komma ihåg, om man lyckas att möta en störig och hotfull person

med en positiv attityd, så vinner man mycket eftersom det är detta som dessa personer behöver för att kunna förändra sin självbild.

IP 6 tar upp problemet med missförstånd som kan uppstå mellan ungdom och socialsekreteraren, när socialsekreteraren använder ett språk som ungdomen inte förstår. Denna kommunikationsbrist påverkar ungdomarna negativt, eftersom man inte kan känna sig särskilt betydelsefull i kontakten med en människa som inte ens kan prata så att man förstår. Bilden som man har av "den generaliserade andre" som en person som inte vill hjälpa, inte bryr sig, ingen man kan lita på och som ser mig som ett "hopplöst" fall förstärks. Även Kommittén för hemlösa tar i sitt slutbetänkande upp språkproblemet som vanligt förekommande.

Krav på individer måste finnas det är alla våra intervjupersoner överens om, det är ett sätt att visa att man bryr sig och vill hjälpa klienten till förändring. Dessa krav måste dock vara rimliga, när det ställs orimliga krav på en individ så är sannolikheten att individen skall misslyckas rätt så stor. Varje misslyckande bekräftar individens dåliga självbild och trycker klienten neråt istället för att få den att kunna gå vidare. Tyvärr är orimliga krav någonting som är vanligt, enligt Kommittén för hemlösa har myndigheter ofta svårt att möta klienterna där de befinner sig. "Det går inte att omedelbart ställa upp drogfrihet/nykterhet som en målsättning, utan detta är snarare det långsiktiga målet." (SOU, 2000:14:107). Även IP 7 tar upp detta som ett problem att det ställs orimliga krav på missbrukare, de ska klara av att bli drogfria på egen hand innan där sätts in andra resurser. Han anser att man inte ger individen några alternativ eller valmöjligheter. Den hemlöse individens valmöjligheter är inte stora, vilket Swärd skriver om;

"Det är inte sannolikt att de skulle välja att vara hemlösa om de hade haft en fullständig valmöjlighet. Valmöjligheterna är emellertid mycket begränsade för de fattiga hemlösa, även om de naturligtvis alltid har möjlighet till vissa val. Livet som hemlös måste alltid /.../ förstås i förhållande till vilka aktuella alternativ som står till buds." (Wagner i Swärd, 1998:149).

3.3.1 Resumé

Under rubriken symbolisk interaktionism har vi lyft fram hur viktigt bemötandet är för individen. Positivt bemötande är av stor betydelse om man vill stödja individen för att åstadkomma en förändring.

4. Vad har vi lärt oss?

4.1 Sammanfattning

Vårt syfte var att studera vilka orsaker olika aktörer ser till hemlöshet bland unga missbrukare i Malmö. Vi ville även se på om de bilder som aktörerna har överensstämde med varandra. Då vi anser att samverkan är betydelsefull har vi även tittat på om det finns någon samverkan och hur den i så fall ser ut. Ur ungdomens perspektiv är bemötandet viktigt och därför har vi undersökt hur aktörerna ser på detta. Sist men inte minst ville vi se om man ansåg att detta är en grupp som ökar. De svar vi har fått har vi jämfört med den forskning som finns, i frågan om bemötandet har vi även knutit an till symbolisk interaktionism.

Att man blir hemlös redan som ung finns det många olika orsaker till, både strukturella och individuella. Den nuvarande bostadspolitiken anses av både forskare och våra intervju-personer vara den dominerande faktorn bakom all hemlöshet. När det gäller ungdomar anser de att Malmö behöver bygga små billiga lägenheter istället för exklusiva vindslägenheter. Den nya bostadspolitiken har även bidragit till att fastighetsägarna har blivit mer restriktiva vid valet av hyresgäster.

Alla våra intervju-personer tog upp problem i familjerelationer samt ett bristande socialt nätverk som en av de största anledningarna till hemlöshet/bostadslöshet, vilket även forskningen till viss del pekar på. Det största problemet i familjerelationerna var ett minskat samförstånd mellan generationerna, föräldrarna orkar inte ta sitt ansvar. Detta är ännu tydligare i invandrarfamiljer där det blir en kulturkrock, med föräldrar som vill hålla kvar sin gamla kultur samtidigt som barn och ungdomar vill integrera sig i det nya samhället.

Missbruk bland ungdomar sågs som en bidragande orsak, men inte som en av de största anledningarna till hemlöshet. Däremot såg vår intervju-person på Stadsmissionen missbruket som en dominerande faktor, vilket kan bero på att det är det allra hårdaste klientelet som finns där. Många ansåg dock att bostadslöshet kan innebära en ökad risk för att hamna i missbruk. En av våra intervju-personer ansåg att många missbrukande ungdomar under 25 år inte ännu har

upplevt nackdelarna med missbruket, de lever fortfarande i en ”positiv drogkultur”. Vilket gör att dessa ungdomar som befinner sig i farozonen vad det gäller hemlöshet inte är så synliga. För en del ungdomar kan missbruk vara en bidragande orsak till svårigheterna att ta sig in i samhället överhuvudtaget. Är man ung, utslängd från föräldrahemmet, har ingen gymnasieutbildning och är missbrukare, hur ska man då kunna ta sig in på arbets- och bostadsmarknaden.

När det gäller samverkan har alla de olika aktörerna i Malmö samarbete med någon, men det finns inget övergripande forum där alla kan delta. Detta är något som vissa av våra intervjupersoner efterlyser. Uppdelningen av Malmö i tio olika stadsdelar är något som försvårar samarbetet för frivilliga aktörer anser en del. Trots dessa brister så har man ett ganska gott samarbete i Malmö, vilket främjar arbetet med klienterna eftersom man då arbetar med samma krav mot samma mål. Detta samarbete är något som en del klienter inte alltid tycker om, de ser denna samverkan som en kontroll som är svår att stå ut med.

På vår fråga om bemötande fick vi olika svar från alla aktörer, det enda man var överens om var att kraven var viktiga samt att alla hoppades att ungdomarna blev bemötta väl. Bemötandet hos myndigheter ansågs av några vara bra medan andra tyckte att det var mindre bra. De problem som fanns var framför allt att man inom myndigheter använder ett språk som ungdomarna inte förstår, vilket gör att ungdomarna känner sig underlägsna. En annan åsikt var att de krav som ställs från socialtjänsten på ungdomarna är orimliga för dem att leva upp till, men man ansåg dock att rimliga krav ska finnas. Bemötandet från frivillig organisationerna ansågs vara bra, inom en del av dessa verksamheter var det tillåtet att vistas drogpåverkad medan andra hade krav på drogfrihet. Oavsett tillstånd var det dock otillåtet att uppträda aggressivt och hotfullt överallt. Av samhället i övrigt ansåg en del att de hemlösa blev betraktade som luft, medan andra ansåg att de har blivit mer synliga. Den ökade synligheten är positiv för de hemlösa eftersom alla människor behöver bli sedda. Uppmärksamheten i media har även bidragit till att bilden av den hemlöse som en trashank har förändrats, idag kan den hemlöse vara vem som helst.

Att problemet med unga hemlösa ökar i Malmö är alla överens om, denna ökning sker både bland killar och tjejer och bland svenskar och invandrare. Hur stor ökningen är, är dock omöjligt att säga, eftersom det troligtvis finns ett mörkertal. Dels bland dem som väljer att inte ha någon kontakt med socialtjänsten och dels bland dem som inte har upplevt hemlösheten som ett problem ännu. Det finns en hel del olika åtgärder mot hemlöshet, men pro-

blemet kvarstår och har till och med en tendens att öka, vilket innebär att det behövs fler åtgärder. Även missbruket bland ungdomar ökar och fångar man inte upp dessa ungdomar i tid får man problem att hejda ökningen. Många ungdomar befinner sig i farozonen för både hemlöshet och missbruk, man vet inte vilket som kommer först, utan det ena kan leda till det andra.

4.2 Tolkning av likheter och skillnader i synsätt

Vi ville se om olika aktörer, som kommer i kontakt med hemlöshetsproblematiken av olika anledningar, hade samma syn på orsakerna till hemlösheten bland ungdomar eller om den skiljde sig åt. Utifrån de svar som vi fick av våra intervjupersoner kom vi fram till att samstämmigheten mellan aktörerna var mycket större än vad vi hade förväntat oss.

Alla var överens om att bostadsbrist var en dominerande orsak, något som även forskningen tar upp. Hur kan det komma sig att alla är överens om detta? Är det ett sätt att skjuta problemet ifrån sig och vältra över det på någon annan där man inte kan påverka. Eller gör man vad man förmår trots en stor bostadsbrist. Förutom bostadsbristen var alla också rörande överens om att problemet med bostadslösa ungdomar har en tendens att öka allt mer. Trots att alla de olika aktörerna försöker att dra sitt "lilla strå till stacken" är det långt ifrån tillräckligt. Borde man inte samverka i högre grad för att ta tillvara olika kompetens och erfarenhet.

En annan betydande orsak till hemlöshet bland ungdomar, som flertalet påpekade, var konflikter i familjereaktionen, där föräldrarna inte orkar med sin tonåring längre. Ofta har det funnits problem under lång tid i dessa familjer. Borde man inte satsa mer resurser i ett tidigare skede? Istället för att konstatera i efterhand att nu flyttar han runt hos kompisar och vistas i missbrukarkretsar, nu har vi fått ytterligare en ungdom som är bostadslös. Vems ansvar är det? Finns det kanske ungdomar som fritt väljer att flytta ut i hemlöshet? Är det bara föräldrarnas ansvar eller är det samhällets eller är det samspelet mellan dessa som brister? Vart är vi på väg, om både föräldrar och samhället accepterar att ungdomarna flyttar ut ifrån föräldrahemmet utan att ha någonstans att ta vägen.

Ytterligare en bidragande orsak är missbruk där någon intervjuperson ansåg att problemet ökar och att det går allt längre ner i åldrarna, medan andra ansåg att det inte var något stort problem när det gäller bostadslösa ungdomar. Hur går det ihop? Är det för att ungdomarna

ännu inte själv insett att de har ett problem och uttryckt detta. Eller är det för att de är mindre synliga, som en av våra intervjupersoner sa, vilket gör det lättare att blunda för problemet. Eller vet man inte helt enkelt var man ska hitta dessa ungdomar, trots att det är socialsekreterarens skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet. Eller är det, som i många andra sammanhang idag, bristande resurser.

Alla våra intervjupersoner var även överens om att krav är något som alla individer mår bra av, en av dem påpekade dock att det ofta ställs orimliga krav på individer som har kontakt med socialtjänsten. Vem bestämmer vad som är rimliga krav för en individ, är det individen själv eller är det någon annan. Intervjupersonerna menade att krav var en del av motivationsarbetet, men var går gränsen? När blir kraven så höga att man istället för att motivera får individen att bli ännu mer destruktiv. Många av de krav som ställs är generella, det är inte ofta som man tar hänsyn till var individen befinner sig när man ställer kraven.

Vi anser att man inte enbart kan se bostadsbrist, dåliga familjerelationer och missbruk som orsak till problemet. Utan även bemötandet från olika nivåer i samhället har stor betydelse. Har man både ifrån föräldrar och skolpersonal alltid behandlats som problembarn och omöjlig att göra någonting åt, så blir detta någonting som man fortsätter att leva upp till. Om man inte möter någon som behandlar en annorlunda, vid en tidpunkt när man är mottaglig för detta, så ändrar man inte heller sitt beteende.

4.3 Slutdiskussion

Vi är medvetna om att man inte kan dra några generella slutsatser utifrån den lilla undersökning som vi har gjort. Däremot anser vi att man kan se en del oroande tendenser, som vi ska diskutera vidare. Anledningen till att vi anser dessa tendenser vara oroande är att alla våra intervjupersoner har varit överens om dessa.

Hemlöshet är ett komplicerat problem, det är en kombination av strukturella och individuella orsaker. Det största problemet för ungdomarna är att få någon förankring i samhället. De har svårighet att få arbete, att få bostad och har man inte det ena är det svårt att få det andra. Att en av de största orsakerna till hemlöshet var bostadsbrist var vi införstådda med, men att det var så många ungdomar som var bostadslösa på grund av familjeproblem blev vi förvånade över. För att komma till rätta med problemet med familjerelationer, anser vi att man borde

satsa mer på stöd och hjälp åt föräldrar, för att de ska orka med det ansvar det innebär att vara tonårsförälder. När det gäller invandrarfamiljer är det även viktigt att informera föräldrarna om hur svensk ungdomskultur ser ut, för att undvika att invandrarungdomar tvingas ut på gatan på grund av en kulturkrock. Forskningen visar att Malmö har många fattiga barn-familjer, hur blir det för dessa barn när de kommer upp i tonåren och vill ha ett eget rum. De kan bli morgondagens hemlösa ungdomar om man inte ökar föräldrastödet samt bygger fler hyresrätter i Malmö, anser vi.

Att bara satsa på föräldrastöd räcker inte, det finns alltid de familjer där problemet är olösligt eller de ungdomar som inte vill bo kvar hemma. Dessa ungdomar behöver då mycket från samhället, det går inte bara att sätta dem i en lägenhet och låta dem sköta sig själv, om man vill att de ska växa upp och hitta en plats i samhället. Här är socialtjänsten en viktig del, i att skapa ett tryggt boende för dessa ungdomar, där de kan utvecklas till självständiga individer.

Vår förförståelse var att det fanns mycket problem med missbruk bland unga hemlösa, men den gruppen var inte så stor. Däremot var det många ungdomar som befanns sig i farozonen eftersom de ej kunde bo kvar hemma, utan de fick flytta runt hos olika kompisar. Vilket gör det lättare att hamna i fel sällskap, där missbruk förekommer. Dessa ungdomar måste man försöka fånga upp för att de ska ha en chans i det ”normala” samhället och inte hamna som socialt utslagen vid 25-årsålder eller tidigare.

Någon sa att man som hemlös känner sig laglös och fredlös, detta är en känsla som kommer av att man inte syns, känner sig bli behandlad som luft och inte finns till för många i sin omgivning. Enligt symbolisk interaktionism behöver vi alla bli sedda och hörda för att få en positiv självbild och kunna fungera som människor. Känslan av att inte synas, inte finnas till är det nog många barn och ungdomar som lever med idag. Dels så är det många föräldrar som varken har tid eller ork för sina barn och dels så har det gjorts många indragningar inom barnomsorg och skola, vilket gör att personalen inte hinner med. Vi tror att många ungdomar lever med en känsla av maktlöshet, för en del ungdomar genomsyrar den allt vad de gör. För andra, som har lite styrka kvar, kan vi tänka oss, att känslan kombineras med tanken om att – när jag blir större så ska jag... När de sedan blir större och inte klarar av att ta sig in i samhället blir de helt nedslagna och bryr sig inte om vad som händer med dem själva.

En annan faktor som både forskning och våra intervjupersoner tog upp var att socialsekreterarna använder ett språk som ungdomarna inte förstår, man talar inte samma språk. När man inte förstår är det inte heller lätt att göra sin egen röst hörd, även här känner man sig maktlös, man känner sig liten och vågar inte säga det man egentligen vill. Detta tycker vi är något som Socialhögskolan borde betona vikten av, mer än vad som görs idag. Att tala så att alla förstår är en viktig del i vårt kommande arbete.

Med tanke på att litteraturen som vi har läst har visat på en ökning av missbrukandet och en ökning av hemlösa ungdomar sedan 1980-talet, så tycker vi att det är konstigt att ingen forskare har fokuserat på ungdomar. Om vi vill ha ett trevligt samhälle att leva i, så behöver man också sätta in resurserna i tid innan en människa har hamnat för långt ifrån övriga samhället. För de som har hamnat längst ut i ytterkanten krävs det enorma stödåtgärder för att kunna hjälpa, samt icke att förglömma hemska kval för den enskilda människan.

Med ökningen av hemlösheten har där tillkommit många nya aktörer på fältet, det har blivit en kommersialisering. Malmö betalar för boende hos dessa aktörer, som ofta inte har någon annan verksamhet. En fråga som väcktes hos oss är då, har man någon kontroll över hur det fungerar här? Med det menar vi att man även som hemlös missbrukare har rätt till ett värdigt liv, kan man ha det på dessa olika boende? Våra funderingar kring detta väcktes dels av en av våra intervjupersoner och dels av följande citat som vi läste i *"Hemlöshet. Fattigdomsbevis och välfärdsdilemma?"* av Swärd (1998:232);

"Om valet gäller antingen ett hyggligt hotell utan kontroll med en kvällsmåltid och en öl i matsalen efter en hård dag på gatan eller en natt i en portuppgång – skulle då den hemlöse välja portuppgången? Om valet gäller antingen fattighärbärg med visitation och kränkt människovärde och risk för övergrepp och förnedring eller livet tillsammans med andra hemlösa i samma situation i en rivningskåk, vilket kan ge en stunds gemenskap med ett slags värdighet i behåll – är det då självklart att den hemlöse väljer härbärget?"

KÄLLFÖRTECKNING

Andersson, Widar (2000) "Förord" i Runquist, Weddig och Hans Swärd, red.: *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*. Stockholm, Carlsson Bokförlag.

Angelöw, Bosse & Thom Jonsson (2000) *Introduktion till socialpsykologi*. Lund, Studentlitteratur. 2:a upplagan.

Bell, Judith (2000) *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund, Studentlitteratur. 3:e upplagan.

Borgny, Erika och Anna Qvarlander (2000) "Hemlösa i Sverige" i Runquist, Weddig och Hans Swärd, red.: *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*. Stockholm, Carlsson Bokförlag.

Carlberg, Alec (2000) "Rättigheter istället för repression" i Runquist, Weddig och Hans Swärd, *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*. Stockholm, Carlsson Bokförlag.

Eliasson, Rosmari (1995) *Forskningsetik och perspektivval*. Lund, Studentlitteratur. 2:a upplagan.

Goldberg, Ted (2000) *Narkotikan avmystifierad. Ett psykosocialt perspektiv*. Solna, Academic Publishing of Sweden. 2:a upplagan.

Hertting, Nils (2000) "Hemlösa i västeuropa" i Runquist, Weddig och Hans Swärd, red.: *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*. Stockholm, Carlsson Bokförlag.

Hilte, Mats (1996) *Avvikande beteende – en sociologisk introduktion*. Lund, Studentlitteratur.

Holme, Idar Magne & Bernt Krohn Solvang (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund, Studentlitteratur. 2:a upplagan.

Johansson, Katarina & Peter Wirbing (1999) *Riskbruk och missbruk. Alkohol – Läkemedel – Narkotika. Uppmärksamma, motivera och behandla inom primärvård, socialtjänst och psykiatri*. Stockholm, Natur och Kultur.

Järvinen, Margareth (1992) ”Hemlöshetsforskning i Norden” i Järvinen, Margareth, och Christoffer Tigerstedt, red.: *Hemlöshet i Norden*. NAD-publication Nr 22. Helsingfors, Haka-paino Oy.

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund, Studentlitteratur.

Martinell Barfoed, Elizabeth (2001) Lyckat tyskt projekt: 15 av 16 hemlösa klarade eget boende. *Socionomen* 1:82.

Nordfeldt, Marie (2000) ”De frivilliga organisationernas roll för de hemlösa” i Runquist, Weddig och Hans Swärd, *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*. Stockholm, Carlsson Bokförlag.

Roos, Hans-Edvard (1984) *Frågeteknik för kvalitativa intervjuer – en sammanställning*. Meddelande från Socialhögskolan 1984:2. Lund, Socialhögskolan.

Sahlin, Ingrid (1992) ”Hemlöshet – reflexioner kring ett begrepp” i Järvinen, Margareth och Christoffer Tigerstedt, red.: *Hemlöshet i Norden*. NAD-publication Nr 22. Helsingfors, Haka-paino Oy.

Sahlin, Ingrid (1998) ”Klara eget boende” i Denvall, Verner och Tord Jacobson, red.: *Var-dagsbegrepp i socialt arbete. Ideologi, teori och praktik*. Stockholm, Norstedts Tryckeri.

SoS-rapport (1994:15) *De bostadslösa situation i Sverige*. Stockholm, Gotab.

SoS-rapport (2000:1) *Hemlösa i Sverige 1999. Vilka är de och vilken hjälp får de?* Stockholm, Modin-Tryck.

SOU (2000:14) *Adressat okänd. Om hemlöshetens bakgrund, orsaker och dynamik*. Stockholm, Norstedts Tryckeri AB.

SOU (2001:95), slutbetänkande: *Att motverka hemlöshet. En sammanhållen strategi för samhället*. Stockholm, Graphium/Norstedts AB.

SOU (2001:95), Bilagedelen: *Att motverka hemlöshet. En sammanhållen strategi för samhället. Expert- och forskningsrapporter*. Stockholm, Graphium/Norstedts AB.

Starrin, Bengt & Per-Gunnar Svensson (red), (1994) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund, Studentlitteratur.

Swärd, Hans (1998) *Hemlöshet. Fattigdomsbevis eller välfärdsdilemma?* Lund, Studentlitteratur.

Trost, Jan & Irene Levin (1996) *Att förstå vardagen*. Lund, Studentlitteratur.

Yohanes, Lena, Anna Angelin, Anders Giertz och Hans Swärd (2002) *"De kommer ut fräscha och fina". Om tvång och hemlöshet*. Forskningsrapport Nr 4. Västervik, AB C O Ekblad & Co.

Övriga källor

Statistik angående bostadslöshet i Malmö stad 2000, 2001, 2002.

Rapport från Malmö stad; *Inventering av bostadslösa 1 oktober 2002*.

BILAGA 1

Intervjumanual

VILKA ORSAKER FINNS DET TILL HEMLÖSHET BLAND UNGA?

Strukturella och individuella

- bostadspolitiken
- socialtjänsten
- arbetsmarknaden
- sociala nätverket
- missbruk
- krav

HAR NI NÅGON SAMVERKAN MED ANDRA AKTÖRER?

- myndigheter
- politiken
- frivillig organisationer

VILKET BEMÖTANDE FÅR DE UNGA?

- samhället
- myndigheter
- frivillig organisationer

ANSER DU ATT DETTA ÄR EN GRUPP SOM ÖKAR?